

Het bijbelse kernwoord voorbeeld

I. HET OUDE TESTAMENT

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16^e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concordantie (6^e herz.dr.). Zie onder I.A.a.

I.A.a. Betekenis van de tekstgegevens

תְּבִיטָה (v. **בְּנָה**) m. *suff.* תְּבִיטָהוּ — 1. Bauart Jos 22 28. Ps 144 12. — 2. Modell, wonach etw. gebaut w. Ex 25 9. 40. 2 K 16 10. 1 Ch 28 11. 12. 18 f. — 3. Bild, Ebenbild v. etw. Dt 4 16—18. Jes 44 13. Ez 8 10 (vgl. Corn.). Ps 106 20. Dah.: יָרַד תְּבִיטָה יָרַד *er streckte etwas aus wie eine Hand*, eig. das Bild einer Hand Ez 8 3. 10 8.†

Het Hebr.zelfstandige naamwoord tabni't is afgeleid van het Hebr.werkwoord bnh dat de betekenis heeft van bouwen/stichten.

Het is met verschillende woorden in de navolgende teksten vertaald

- evenbeeld, gelijkenis: de gelijkenis van het altaar des Heeren (Joz. 22:28); dochters naar de gelijkenis van een paleis (Ps. 144:12); iets wat op een hand lijkt (Ez. 8:3;10:8)
- ontwerp, model/ voorbeeld waarnaar iets gebouwd wordt: de tabernakel en zijn gereedschap door Mozes (Ex. 25:9, 40); de tempel en zijn gereedschap door Salomo (1 Kron. 28:11, 12, 18f); het altaar van Damaskus door Achaz (2 Kon.16:10vv); Joz. 22:22v (geen ander altaar (Joz. 22:22v)
- (even)beeld van iets/ van afgoden (Deut. 4:16-18; Ps. 106:20; Jes. 44:13; Ez. 8:10).

I.A.b Samenvatting + toepassing

1. Mozes krijgt van God de opdracht om de tabernakel met toebehoren/ gereedschap (altaar, enz.) te maken naar het voorbeeld dat hem op de berg Sinaï getoond is. Zie Ex. 25:9, 40. Dit alles moet een stipte afspiegeling en weergave zijn van het model dat de Heere Mozes (in de geest) heeft getoond.

Iets dergelijks horen wij van Salomo die de tempel te Jeruzalem mag gaan bouwen en daarbij de opdracht krijgt van zijn vader David om die tempel met toebehoren te bouwen naar het ontwerp van alles wat hem (David) door de Geest voor ogen stond (1 Kron. 28:11vv, 19).¹

Daaruit leren wij, dat onze godsdienst er een moet zijn naar het model/ ontwerp dat God ons voorhoudt. Anders is het weldra een eigenwillige en eigenzinnige religie, zoals bijv. van koning Achaz van Juda in later tijd die niet

deed wat recht was in de ogen van zijn God de Heere. Hij bouwde een altaar in het huis des Heeren naar het model dat hij in Damaskus gezien had. Zie 2 Kon. 16:10.

En had de Heere niet reeds t.t.v. Jozua aan Israël bevolen om zich daarvan verre te houden; geen (denk)beeld van God). Vgl. Joz. 22:28: geen alternatieve godsdienstigheid (een ander altaar); geen godsdienst, aangepast aan onze ideeën en behoeften. Geen beelden. Dat levert afgoderij/ vertekening van de ware God(sdienst) op. Men geeft dan aan een zelfgemaakte god de eer die alleen de enige ware God toekomt. (vgl. Ex.20:4vvv ; Deut.4:16-18).

¹ De afbeelding toont ons Jezus Die de voeten van Zijn discipelen wast. Het oer-en toonbeeld van het christelijk leven.

Afgoderij is naast of in plaats van de enige ware God Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft, iets anders verzinnen, of hebben waarop de mens zijn vertrouwen stelt (Heid. Cat., vr. en antw. 95-98). Vgl. Ps.106:20; Jes.44:13; Ez.8:10. Van God kan men geen kopie maken om Hem in het stoffelijke neer te halen. Israël heeft een God die nabij is, zo dikwijls als wij Hem aanroepen. Daar kan geen enkele andere god tegenop (Deut. 4:7). Helaas, in onze tijd krioelt het van afgoden (geld, macht, IK, seks/ wellust.....).

Onze leer en onze handel en wandel zijn echter in alles een exacte weergave en weerspiegeling van wat God ons in Zijn Woord heeft getoond. Geen tittel of jota erbij en eraf. Ooit is er in de beginjaren van het westerse christendom een twist geweest over een klein lettertje (de Griekse letter jota) in de omschrijving van het wezen/ de natuur van de Godheid van Jezus Christus, Gods Zoon. Arius noemde Hem ‘homoioesios’ (van een gelijk wezen) met de Vader. Maar de kerk veroordeelde Arius. Zij hield vast aan de overtuiging, dat Christus ‘homooesios’ (van hetzelfde wezen/eenswezens) was met de Vader. Het laatste was geheel naar de Schriften en geldt nog steeds als geloofsbelijdenis van de Christelijke kerk (Geloofsbelijdenis van Nicea).

Ook wat betreft onze handel en wandel zijn wij in het OT genoegzaam onderwezen, hoe wij met woorden en daden in overeenstemming met Gods heilig Woord hebben te leven. Dat Woord is immers ‘regula fidei’ (regel des geloofs). ‘Wij geloven, dat de heilige Schrift volkomen vervat, en dat hetgeen de mens schuldig is te geloven, om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt’ (Ned. Gel. Bel., art.7).

Het leven van een kind van God is, als het goed is, een afbeelding van wat ons door de Heere getoond is in Zijn Woord; en dat in de praktijk van het leven hier beneden. Dat is bepaald niet hetzelfde wat de Griekse filosoof Plato in zijn ideeënleer ons leerde. Volgens Plato zijn de concrete voorwerpen/ personen die wij in de zintuiglijke wereld waarnemen, slechts een zwakke onvolmaakte afschaduwing van de ideeën in de hogere wereld.

In zijn geschrift ‘de staat’ gebruikt Plato met het oog op deze dingen een gelijkenis. Daarin gaat het over een grot. Een aantal mensen zit met hun rug naar de buitenwereld toe opgesloten in een onderaardse grot. Intussen gaan er allerlei dingen (personen/ voorwerpen) voorbij die grot. Maar wat die mensen in de grot zien, zijn alleen vage schaduwen daarvan, geprojecteerd op de wand van de grot. Voor die mensen is dit dan de enige ware werkelijkheid. Met dit alles onderschat Plato inmiddels wel de wezenlijkheid van het aardse leven. Een onderwaardering van het stoffelijke bestaan. En dat is ook steeds kenmerkend geweest voor het Griekse denken.

Wat de Bijbel ons evenwel leert omtrent het wezen van de dingen is geheel anders. Het komt erop aan, dat zich in alles wat we hebben en produceren een exacte weergave en weerspiegeling gerealiseerd wordt van het plan (project) dat God eeuwig in Zijn hart had m.b.t. Zijn schepping, namelijk de verheerlijking van Zijn Naam. Met die bedoeling gaf de Heere ook Zijn voorschriften voor de bouw van de tabernakel en de tempel. De wereld mag tenslotte zijn: een theatrum Dei – een schouwspel Gods. Daarom is elke verachting van het aardse/ stoffelijke bestaan voor Gods kind taboe.

II. HET NIEUWE TESTAMENT

II.A De Griekse woorden voor voorbeeld zijn ²

---

² Zie ook het bijbelse kernwoord navolging in de rubriek voordrachten/ bijbelse kernwoorden van mijn website.

τυπος = patroon; letterlijk: afdruk (Rom. 5:14; 1 Kor.10:6, 11; 1 Tim. 4:12; Hebr. 8:5); in 1 Tim.1:16 en 2 Tim.1:13: **hupotuposis**.
υποδειγμα = kopie, representatie/ model ter navolging (Joh.13:15; Hebr. 4 :11; 8:5; 9:23; Jak. 5:10)
υπογραμμος = schrijffoorbeeld, voorbeeld (1 Petr.2:21)
δειγμα = toonbeeld (Jud.:7)

II.A.a Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (o.a.volgens Trommius)

- Want Ik heb u een voorbeeld gegeven (Joh. 13:15)
- Adam, een voorbeeld desgenen, die komen zou (Rom. 5:14)
- van harte gehoorzaam geworden zijt aan het voorbeeld der leer (Rom. 6:17).
- deze dingen zijn geschied ons tot voorbeeld (1 Kor. 10:6).
- deze dingen alle zijn hunlieden overkomen tot voorbeelden (1 Kor. 10:11).
- gelijk gij ons tot een voorbeeld hebt (Fil. 8:17)
- alzo dat gij voorbeelden geworden zijt.. (1 Thss: 1:7)
- onszelf u geven tot een voorbeeld (2 Thess. 3:9)
- tot een voorbeeld dergenen die in Hem geloven (1 Tim.1:16)
- maar zijt een voorbeeld der gelovigen (1 Tim. 4:12).
- Houd het voorbeeld der gezonde woorden (2 Tim.1:13)
- Betoon uzelf in alles een voorbeeld (Tit. 2:7)
- Opdat niet iemand in hetzelfde voorbeeld..valle (Hebr. 4:11)
- het voorbeeld en de schaduw der hemelse.dingen (Hebr.8:5)
- de voorbeeldingen der dingen...(Hebr.9:23)
- tot een voorbeeld des lijdens en der lankmoedigheid (Jak.5:10).
- dewijl ook Christus voor ons geleden heeft, ons een voorbeeld nalatende (1 Petr.2:21).
- als voorbeelden der kudde geworden zijnde (1 Petr.5:3)
- en tot een voorbeeld gezet dengenen (2 Petr.2:6)
- gelijk Sódoma en Gomórrha ...tot een voorbeeld voorgesteld zijn (Jud. :7).

II.A.b Samenvatting + toepassing

1. In de brieven van Paulus (o.a. Rom. 5:14) is Adam de vertegenwoordiger, de wortel en representatie van het mensengeslacht en als zodanig ook het type van Degene Die komen zou (Christus, de laatste Adam). Adam handelde als vertegenwoordiger van de gehele mensheid; door zijn zonde kwam er een breuk tussen de relatie van de mensheid en God. Maar in de laatste Adam die de koploper van de nieuwe mensheid is (= allen die Hem door de Vader gegeven zijn om hen te verlossen), werd die verbroken relatie hersteld. Vgl. 1 Kor. 15:45vv. Als zodanig is de tabernakel en zijn ook de offers en de tabernakel in het OT een toonbeeld en afschaduw van Christus als Hogepriester en Middelaar en Zijn uitnemender bediening van het betere verbond (Hebr. 8:5; 9:23).

2. Het bovenstaande overzicht laat zien, dat ook het NT vaak spreekt van een voorbeeld. En dan gaat het over het grote voorbeeld dat ons getoond wordt in Jezus Christus. Hij is de lijdende en stervende Redder wiens gerechtigheid het rustpunt voor ons hart is. Maar Hij is ook het oerbeeld/voorbeeld ter navolging. Hij wast de voeten van Zijn discipelen in de opperzaal; zo zullen ook wij elkaar de voeten wassen.

Het NT gebruikt daarvoor het Griekse woord ‘hupodeigma’ (zie boven). Christus volgelingen mogen een ‘reflector/ afspiegeling zijn van hun Meester. Dat betekent heel praktisch, dat zij net als Hij slavenwerk moeten verrichten en elkaar de voeten (niet de oren) moeten wassen. Een eenvoudig kindervers zingt daarvan: Ik wens te zijn als Jezus, zo need’rig en zo goed. Dat houdt niet in, dat wij als in de vrijzinnigheid van de 19e eeuw van de stelling uitgaan: Niet de leer, maar de Heer. Het betekent wel, dat het in het christenleven niet slechts gaat om orthodoxie, maar niet minder ook om orthopraxie. Dat heeft niets uitstaande met moralisme waarin de mens zich groot maakt voor God. Het is veeleer zo, dat wie leven mag uit de beloften van het Evangelie, ook gaarne zoekt te leven naar de bevelen van zijn Meester om God en zijn naaste hartelijk lief te hebben. Niet slechts in ‘geest en hoofdzaak’, maar tot in de finesses. Want wat God en Jezus Christus ons gebieden, is altijd goed en heilzaam, ook al zien wij dat soms slechts achteraf.

Het is met het oog op dit alles, dat in de apostolische brieven van het NT telkens de opwekking klinkt om de ander uitnemender te achten dan zichzelf. In het raam van deze apostolische paraenese wordt in Filippensen 2:1vv bijvoorbeeld over het heilswerk van Christus Jezus geschreven door Paulus. Vooral ook in het Evangelie naar Johannes is Christus niet alleen de Inspirator Die bezielend inwoont in de Zijnen door Zijn indachtig makende Geest tot vertroosting en heilszekerheid. Zo en daardoor is Hij ook het model ter navolging. Dat geldt in het bijzonder waar het gaat over het geduldig verdragen van het lijden achter de grote Lijder Jezus Christus aan. Zie o.a. Jak. 5:10; 1 Petr. 2:211 waar het lijden en de lankmoedigheid van de profeten, de verdraagzaamheid van Job en het einde des Heeren tot modellen ter navolging worden vermeld. In de brieven van het NT stelt de schrijver (Paulus bijv.) zich een en andermaal ook tot een voorbeeld voor aan de lezers (Fil. 8:17; 2 Thes.3:9). Aan hem kan men vooral zien, hoe groot Gods lankmoedigheid is t.o.v. grote zondaars (1 Tim.1:16). En ook prijst hij de Thessalonicensen, dat zij een voorbeeld zijn geworden voor al de gelovigen in Macedonië en Achaje, omdat zij het Woord in vele verdrukkingen hebben aangenomen, met blijdschap des heiligen Geestes (1 Thess.1:7). Een bewijs, dat zij bekeerd zijn van de afgoden om de levende God te dienen. Zo mogen de gelovigen een voorbeeld voor andere gelovigen zijn (1 Tim. 4:12). Zij mogen het voorbeeld van de gezonde woorden die zij van Paulus gehoord hebben als een pand bewaren (2 Tim. 1:13). En vooral behoren de voorgangers van de gemeente in alles een voorbeeld te zijn (Titus 2:7; 1 Petr. 5:3).

3. Het is dan ook een reden tot dankbaarheid en verwondering, dat van de lezers van Paulus’ brief aan de Romeinen gezegd mag worden, dat zij van harte gehoorzaam geworden zijn aan het voorbeeld der leer (Rom. 6:17). Wat hun in het apostolisch onderwijs is geleerd, is – zo staat het er eigenlijk – een ‘mal’ of model, om hun leven daarnaar te ‘reguleren’ (N.G.B. art.3). De christenen te Rome zijn maar niet van levensinstelling veranderd. De leer is hun tot praktijk van godzaligheid geworden.

4. Maar er is ook een andere kant die niet verzwegen mag worden. Wie het Evangelie ongehoorzaam is, kan aan de steden Sódóm en Gomórrha en hun ondergang aflezen, hoe het hun zal vergaan, als God hen gaat oordelen. Zij worden tot een voorbeeld van verschrikking genoemd in 2 Petr.2:6 en Jud. :7. Welk een wonder, dat daar ook nog een rechtvaardige Lot was, die zijn ziel kwelde door het zien van de ontuchtige wandel der gruwelijke mensen en van alle ongerechtigheden in die steden. Is het vandaag soms anders? En wordt het getal van mensen als Lot in onze tijd niet uiterst gering?

Lees nog maar eens wat er in 1 Kor.10:6 en 10 geschreven staat van de Israëlieten die om hun ongelooft terneer geslagen zijn in de woestijn; in het merendeel van hen had God geen

welgevallen. Deze dingen zijn geschied ons tot voorbeelden, opdat wij geen lust zouden hebben zoals zij tot het kwaad. En opdat wij niet in hetzelfde voorbeeld der ongelovigheid vallen (Hebr. 4:11).³

EXCURS

Uit *Dictionary of Jesus and the Gospels*, Ed. Joel B. Green/ Scot McKnight; Intersity Press, Leicester 1992, sub The 'biblical concept of-typology (C.A.Evans).

Het woord typos dat letterlijk betekent impressie/ teken (Joh. 20:25) of afbeelding: (Hand. 7:43) en metaforisch gewoonlijk betekent voorbeeld of model (Fil. 3:17; 1 Thess 1:7; 2 Thess 3:9; 1 Tim 4:12; Tiit 2:7; cf. hypotypósis in 1 Tim 1:16; 2 Tim 1:13) of ook voorbeeld ter waarschuwing (1 Kor 10:6, cf. typikos in 1 Cor 10:11). In hermeneutische contexten betekent dit woord zoiets als patroon of figuur (Heb 8:5). Hoewel het hermeneutisch gebruik van dit woord en het verwante woord antitype (kopie of pendant; Hebr. 9:24; 1 Pet 5:21), slechts in de Paulinische en algemene brieven wordt gevonden, zijn er ook belangrijke typologieën te vinden in de Evangelien.

Typologie is niet uitzonderlijk in het NT. Binnen het OT zelf worden er typologische vergelijkingen gemaakt. De exodus-geschiedenis wordt een type van redding in Jesaja (IJes 40:3-5; 43:16-24; 49:8-13), de rebellie in de woestijn (Ex 17:1-7; Num 20:1-13) is present in Psalm 95:7-11 als een voorbeeld van verharding van het hart dat Israel moet vermijden en Melchizedek, priester van Salem (Gen 14:18), wordt geciteerd in Psalm 110:4 als een bijbels voorbeeld van de priesterlijke rol van de koning.

Typologie moet niet verward worden met allegorie. Allegorische interpretatie schrijft gewoonlijk willekeurig zogenaamde diepere bedoelingen toe aan bijbelse verhalen en hun verschillende details. De werkelijke geschiedenis van het bijbelse verhaal is in deze methode van interpretatie onbelangrijk. Maar in de typologische interpretatie is de geschiedenis essentieel. Men gaat ervan uit, dat het oorspronkelijke historische gebeuren het type is en het later (ermee) corresponderende gebeuren het antitype dat een parallel biedt, wellicht een vervulling en het soms zelfs transcendeert.

---

³ In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16^e Aufl. 1915, s.v. tabni't.. 2. Trommius' *concordantie*, s.v. voorbeeld(ing) ; 3. E-sword (comm. M.Henri en Keil-Delitz). 4. Woordenboek ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie in E-sword, s.v. exempel. 5. Robertson's Word Pictures in Bible Works. 6. Dr. G. van den Brink, *Oriëntatie in de filosofie I* (Theologie in Reformatorisch perspectief), deel 7a, Zoetermeer 1994; 7 *Dictionary of Jesus and the Gospels*, Ed. Joel B. Green/ Scot McKnight; Intersity Press, Leicester 1992, s.v. typology.